

Становлення і розвиток вищої освіти в державі Ізраїль

Романюк Л. П.

ВНМУ

Розвиток наукової інфраструктури в Ізраїлі. Історичний нарис.

Ізраїль – одна з небагатьох держав, де університети та інші наукові установи були відкриті ще задовго до проголошення державного суверенітету, причому протягом всієї своєї історії вони зберігали високий ступінь політичної незалежності від влади. Першим навчальним закладом в Ерец-Ізраель була вища сільськогосподарська школа Мікве Ізраель, заснована в 1870 році. В 1890р. був створений Комітет мови іврит, пізніше в 1953 р. була заснована Академія мови іврит. На початку 20 століття в країні було відкрито декілька експериментальних сільськогосподарських станцій, зокрема в Атліті (1910), реорганізована в 1921 р. в Центр сільськогосподарських досліджень (нині – Центр ім. А. Волкані в Бет-Дагані.

В 1910-х рр. були закладені два з діючих нині наукових інституцій: політехнічний інститут в Хайфі – Техніон (1912; відкритий в 1924 р.) та Єврейський університет в Єрусалимі (1918; відкритий в 1925 р.). В 1924 р. при Єврейському університеті був створений Інститут мікробіології, а в 1926 р. – відділення біохімії, бактеріології та гігієни, які послужили основою для Медичної школи Хадаси, яка була відкрита в 1949 р. В 1925 р. британська адміністрація створила ветеринарну станцію, а в 1926 р. – Центральну державну лабораторію охорони здоров'я.

В 1960-х рр.. в Ізраїлі були відкриті ще два академічних інститути – Хайфський університет (1962) та Університет ім.. Бен-Гуріона в Негеві (Беер-Шева, 1965). В 1961 р. спеціальною постановою Кнесета була створена Ізраїльська Академія Наук. (При чому більша частина досліджень в галузі природничих, громадських та гуманітарних наук здійснюється не в структурі Академії Наук, а в університетах, які мають великий вплив на формування національної політики в галузі наукових досліджень.). В 1974 р. був заснований Відкритий університет Ізраїлю. [1]

Структура та органи управління в системі вищої освіти. Вища освіта в державі Ізраїль знаходиться у відомстві Ради з питань вищої освіти, створеної в 1958 р. Сьогодні Рада складається з 25 членів, головою є міністр освіти та культури. Більшість членів Ради – професори, які представляють усі Ізраїльські університети, хоча останніми роками збільшилась кількість представників різних академічних коледжів. Окрім того, одне місце в Раді зарезервоване для голови Всеізраїльського об'єднання студентів. Рада видає ліцензії на відкриття вищих навчальних закладів (після затвердження урядом) та є останньою інстанцією в питанні визнання за навчальним закладом академічного статусу та надання навчальному закладу права присвоєння академічних ступенів. Рада координує діяльність вищих навчальних закладів, контролює рівень підготовки студентів та є консультантом уряду з питань розвитку та фінансування вищої освіти та науково-дослідної діяльності в рамках академічних інститутів. Рада координує розподіл та використання державних асигнацій, даючи цим самим гарантії незалежності академічних інституцій від установ, які їх субсидують. Згідно закону, ізраїльські вищі навчальні заходи користуються повною академічною та адміністративною автономією.[2]

В системі Ізраїльської вищої освіти, як і в більшості країн Заходу, існує три академічних ступеня: перший (бакалавр), другий (магістр) та третій (доктор). Перший ступінь присвоюється після трьох-чотирьох років навчання в залежності від спеціальності. Програми першого ступеня мають більш загальний характер, ніж наступні. На перший ступінь студентам надається на вибір: навчатися на одному відділенні, відвідуючи додаткові курси на інших, або займатися паралельно на двох відділеннях. Другий академічний ступінь присвоюється після наступних двох-трьох років навчання. Навчання на другий ступінь можливе при умові високої оцінки по завершенні першого ступеня. Заняття на другий ступінь мають більш спеціалізований характер та, як правило, завершуються виконанням дослідницької роботи (магістерської дисертації). Третій ступінь присвоюється особам, які мають другий ступінь,

після не менш ніж двох років навчання та дослідницької діяльності, а також написання дисертації, визнаної академічними експертами значним внеском в розвиток тієї дисципліни, в якій спеціалізується пошукач.[3]

Три академічні ступені отримують в семи університетах держави:

Єврейський університет в Єрусалимі включає наступні факультети: гуманітарних наук; громадських наук; юридичних (включає особливий статус Інституту кримінології); математики та природничих наук; сільського господарства, харчування та екології (в Реховоті); медичний; стоматологічний. Позафакультетні вищі школи: управління бізнесом; інженерії та програмування; соціальної роботи; громадської охорони здоров'я; педагогіки та освіти; бібліотечної та архівної справи; фармакології; ветеринарії, а також Центр освіти для дорослих ім. М. Бубера та Міжнародну школу ім. С. Ротберга.

Тель-Авівський університет включає наступні факультети: гуманітарних наук; природничих наук; юридичний; візуальних та виконавчих мистецтв; точних наук; біологічний; політехнічний; медичний; адміністративного управління. Позафакультетні вищі школи: соціальної роботи; педагогіки та освіти; стоматології; екологічних досліджень. В 2003-2004 навчальному році в Тель-Авівському університеті навчались 27 тис. студентів.

Університет Бар- Ілан (Рамат-Ган) був заснований як релігійний університет, який мав за ціль виховання вчених в дусі іудаїзму та гуманізму. Під егідою університету були створені п'ять коледжів: в Ацо, в Цфаті, в Йорданській долині. В Аріелі та в Ашкелоні. Число студентів на 2004-2005 навчальний рік – біля 31 тис. Факультети: іудаїстики; гуманітарних наук; громадських наук; природничих наук; точних наук; юридичний.

Хайфський університет спеціалізується переважно на гуманітарних та громадських дисциплінах. Факультети: гуманітарний; громадських наук; юридичний; соціальної роботи та охорони здоров'я; природничих наук; педагогічний (з відділенням в кібуці Оранім); та вища школа менеджменту.

Університет ім. Д. Бен-Гуріона в Негеві (Беєр- Шева), заснований в 1969 р. на базі створеного в 1957 р. з ініціативи Д.Бен-Гуріона Інституту з вивчення Негева. В структуру університету входять Національний інститут біотехнологій, Інститут дослідження пустелі ім. Я. Блауштейна та Центр спадщини Д. Бен-Гуріона, який знаходиться в Сде-Бокері.

Техніон в Хайфі – найбільший центр природничо-наукових та прикладних досліджень. За роки свого існування (на 2006 рік) Техніон підготував 76510 вчених, інженерів та архітекторів, що відіграло вирішальну роль в успіхах народного господарства країни. Розвиток в Ізраїлі науко ємких галузей промисловості багато в чому завдячує дослідженням та розробкам, здійсненим в лабораторіях Техніону, та діяльності спеціалістів, яких підготували саме тут.

В 1956 р. при **Науково-дослідному інституті ім. Х. Вейцмана** відкрилася Вища школа ім. Файнберга, задача якої – підготовка висококваліфікованих фахівців в галузі природничих наук. В залежності від ступеня підготовки та здібностей студенти приймаються на навчання на здобуття другого та третього академічного ступеня з основних галузей фізики, математики, хімії, біології, астрономії сонячної системи.

Розвиток вищої освіти в Ізраїлі

В 1948р. в Єврейському університеті в Єрусалимі та в Техніоні навчалось лише 1635 студентів, що складало трохи більше чверті відсотка всіх єврейських мешканців країни. За 50 років це число зросло майже в сто сорок разів: в 2004 році загальна кількість студентів в державі склала 227 240, з них 144 440 на ступінь бакалавра в різних університетах та коледжах, 37 410 – на ступінь бакалавра Відкритого Університету Ізраїлю, 35 975 – на ступінь магістра та 7980 – на ступінь доктора. Вказане зростання кількості студентів став результатом п'яти взаємодоповнюючих факторів: по-перше, масової еміграції, яка, в сукупності з природнім приростом, за 55 років призвела до дев'ятиразового збільшення населення країни; по-друге, суттєвого збільшення кількості випускників середніх шкіл, які успішно складають

іспити на атестат зрілості, який є основною умовою для вступу у вищий навчальний заклад, по-третє, глибоких структурних змін ринку праці в Ізраїлі (який входить сьогодні у двадцятку найрозвиненіших країн світу), де диплом про вищу освіту служить обов'язковою умовою отримання пристойного місця роботи; по-четверте, зростаючої мотивації молоді із середнього та нижчого статусних прошарків до отримання вищої освіти, яка справедливо сприймається ними як ключ до покращення їх становища в стратифікованій структурі суспільства; та, нарешті, по-п'яте, зростання кількості студентів стало результатом створення великої кількості нових інститутів вищої освіти. Вища освіта в Ізраїлі платна, хоча й платня за навчання в ізраїльських університетах порівняно невисока, і є єдиною для студентів всіх кафедр та факультетів. Розмір платні за навчання встановлюється Радою з вищої освіти. Однак не платня за навчання становить основну частину університетських бюджетів. Близько двох третин (60%) сумарного бюджету університетів та визнаних коледжів в країні покривається державою; трохи більше ніж 20% покриває платня, яку вносять студенти, майже 6% - за рахунок пожертв, 8% - з інших джерел. Особам, для яких платня за навчання викликає труднощі, часто надаються позики та стипендії. Спеціальні фонди гарантують дотримання принципу, згідно якого ніхто не може бути позбавлений можливості отримати базову вищу освіту (навчання на ступінь бакалавра) через матеріальні труднощі. Особливі заходи, в першу чергу, матеріальна підтримка під час навчання та різноманітні форми часткового або повного звільнення від платні за навчання, приймаються для скорочення розриву між вихідцями з різних країн. [4]

Не дивлячись на вражаюче зростання загальної кількості студентів, в чотирьох групах населення країни відносна кількість осіб, які отримують вищу освіту, все ще досить невелика: серед арабських громадян Ізраїлю, релігійних ортодоксів, репатріантів з Ефіопії та мешканців міст розвитку на периферії.

Зміни державної політики в галузі науки та вищої освіти в 1970-90-х рр..

До початку 1970-х років система вищої освіти в Ізраїлі була досить однорідною: створені нові інститути наслідували німецьку модель селективних дослідницьких університетів. В 1974 році був заснований Відкритий університет Ізраїля, в тому ж році музична академія ім. С.Рубіна отримала право присвоєння академічних ступенів – ці події певною мірою змінили принципи функціонування системи вищої освіти. Відкритий університет Ізраїля (на відміну від інших вищих навчальних закладів країни) приймає на свої курси всіх бажаючих абітурієнтів без вступних іспитів, передбачається, що здатність студента успішно скласти поточні контрольні та екзаменаційні роботи і є індикатором його відповідності до вимог та стандартів [5].

Найбільша бібліотека країни – Єврейська національна та університетська бібліотека в Єрусалимі, заснована в 1892 році (близько 3-х мільйонів одиниць). Бібліотека поєднує три функції – центральної бібліотеки єврейського народу (купує єврейські рукописи та архіви, всі видання мовою іврит та іншими єврейськими мовами, книги з історії та культури єврейського народу, та ін.), національної бібліотеки Ізраїля (з 1938 р. обов'язково отримує два примірники всіх видань, які виходять в друк в країні, та накопичує книги з історії, культури, географії Ерец-Ізраель та Близького Сходу) та університетської бібліотеки (містить низку факультетських та спеціальних бібліотек). При всіх академічних інститутах діють величезні наукові бібліотеки. Найбільшою науково-технічною бібліотекою в Ізраїлі є бібліотека Ельяшара при Хайфському Техніоні [6,7] .

Ключові слова: Ізраїль, університет, система вищої освіти, наука, розвиток, бібліотека.

Ключевые слова: Израиль, университет, система высшего образования, наука, развитие, библиотека.

Key words: Israel, university, the system of higher education, science, development, library.

Резюме: В даній статті висвітлюється історичний нарис про становлення і розвиток вищої освіти в державі Ізраїль.

Резюме: В данной статье предлагается исторический обзор о создании и развитии системы высшего образования в государстве Израиль.

Summary: The foundation and the development of higher education system in Israel are described in this article.

Література:

1. Ю.Корогодский. Информационно-аналитическое издание Евроазиатского Еврейского Конгресса « Евреи Евразии» "Изучение Израиля на постсоветском пространстве" №3(7) Сентябрь-Декабрь 2004 (Тишрей - Тевет 5765). 43 с.
2. Дреерман М.Г. "Подготовка пед. кадров в системе образования Израиля", Одесса, 2006. 12 с.
3. מורה נבוכים: חלונות להנח"ת מור"ם Dr. Ruth Strahovsky, Paths for future profession in Israel, 277с. (Переклад з єврейської мови.)
4. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 181 (II) про управління Палестиною від 29.11.1947 р., GAOR, 2-га сесія, 1947 р., стор. 131-151.
5. Higher education in Israel (Вища освіта в Ізраїлі) довідник для іноземних студентів // www.examen.ru/db/root_id/abroad/doc
6. Израиль. Государство Израиль. Образование. Электронная еврейская энциклопедия. The Jewish Encyclopedia in Russian on the web// www.eleven.co.il/article/11748
7. Професійна освіта в Ізраїлі // www.exam.co.il